

BUITEN

1er JAARGANG N°. 31.

ZATERDAG 14 DECEMBER 1907.

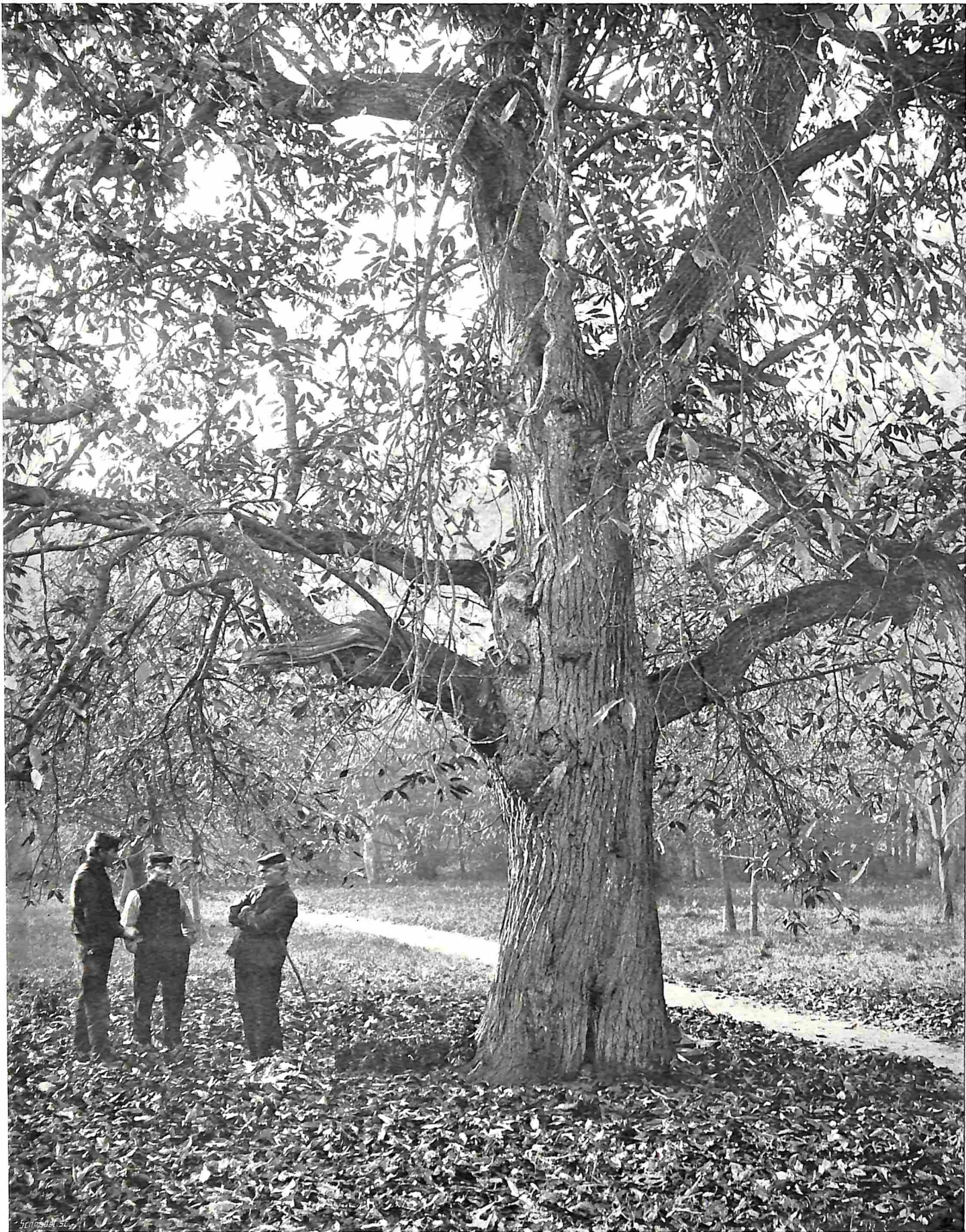

Foto Aug. F. W. Vogt.

KASTANJEBOOM IN HERFSTTOOL.

BUITEN

Geïllustreerd Weekblad
aan het Buitenleven gewijd

REDACTIE:

HENRI VAN BOOVEN, te HILVERSUM.

MEDEWERKERS.

ARCHITECTUUR, (Gebouwen, woninginrichting, meubelen, verlichting, verwar-
ming, enz.) TUINARCHITECTUUR, PLAATSBSCHRIJVING: W. BAX JR.,
A. F. VAN BEURDEN, H. VAN DER BORCH VAN VERWOLDE, WOUTER COOL,
H. J. DAMMERMAN JR., J. W. HANRATH, AUG. SASSEN, PROF. K. SLUY-
TERMAN, LEONARD A. SPRINGER, D. F. TERSTEEG, P. WESTBROEK.
BLOEMEN- EN MOESTUIN; (Serres, kassen, enz. vruchtboomen, sierheesters).
J. G. BALLEGO, K. BERENDSEN, JAC. B. BRINK, E. H. J. CUNAEUS, A. FIET,
J. J. KRUYFF, A. SCHUTTEVAER, E. TH. WITTE.
FOKKEN EN KWEEKEN: (Paarden, runderen, wolven, honden, pluimvee en
ander gevogelte, visschen, bijen): F. BLAAUW, G. C. DUVAL VERWEY, J.
KOOIJMAN, CHR. H. J. RAAD, S. SPANJAARD LZN., JOH. PH. TUYT.
FOTOGRAFIE: J. A. BAKHUIS, M. A. BOER, F. F. BRUYNING JR., WOUTER COOL,
DR. A. J. M. GARJEANNE, G. A. M. GARJEANNE, MEVR. C. DE VRIES-BLOM.
HYGIËNE, (Tuinsteden) OPVOEDING EN ONDERWIJS: J. BRUINWOLD RIEDEL,
G. H. DEMMINK, J. C. G. GRASÉ, G. OOSTERBAAN.
LANDBOUW, LANDBOUW-ECONOMIE, HEIDEONTGINNING EN BOSCH-
CULTUUR: (Cultuurplanten, woudflora, veredeling van gewassen, enz.) L.
BROEKEMA, F. F. BRUYNING JR., V. R. Y. CROESEN, S. R. VON FRANCK,
J. P. VAN LONKHUIJZEN, J. RINKES BORGER, J. Z. TEN RODENGATE MARISSEN,
A. J. VAN SCHERMBEEK, C. G. SPENGLER, DR. J. J. OTT DE VRIES.
LEVENDE NATUUR EN LETTERKUNDIGE BIJDRAGEN: LODE BAEKEL-
MANS, MEJ. A. BIENFAIT, MEJ. C. BIENFAIT, M. J. BRUSSE, MEVR. A. BIJL-
VAN SLOOTEN, BERN. CANTER, J. DAALDER DZN, HENRI M. DEKKING, P.
FRANSEN JZN., DR. A. J. M. GARJEANNE, G. DE GRAAF, E. HEIMANS, MEVR.
HOFFMANN, J. HORA ADEMA, DR. EDW. B. KOSTER, JOH. DE MEESTER,
HENRI MEIJER, J. REDDINGIUS, P. TEUNISSEN, F. DE SINCLAIR, DREVES
UITTERDIJK.
METEOROLOGISCHE EN ASTRONOMISCHE MEDEDEELINGEN: DR. C.
SCHOUTE, J. VAN DER BILT, PROF. DR. A. A. NIJLAND.
SPORT: (Cricket, golf, hockey, kaatsen, laventennis, voetbal, ijskolf (handy), enz.;
paardensport; jacht en jachthonden; automobilisme, wielrijden, toerisme; roeien,
zeilen, zwemmen, visschen, watertochtsjes; biljarten, schermen, vuistvechten, enz.;
wedstrijden) H. F. ADAMS, LUIT. H. BIERMAN, J. COUCKE, PROF. P. H.
DAMSTÉ, A. W. H. W. H. R. VAN MANEN, W. WESTRA.

INHOUD:

Kastanjeboom in herfststooi. Illustratie	blz. 361
Vee, melk en zuivel, door R. B.	362
Hoe men tomaten bewaart, door M. L.	363
Varia	363
Verbetering	365
De tabaksoogst, door G. v. O., geïllustreerd	364
De jacht van Kay de Slang, door R. Kipling, vert. door Mevr. H. (slot)	365
Jacht en jachthonden, door D., geïllustreerd	367
Boekbeoordeling: Jan Feith, De Wereld om, door H. v. B., geïllustr.	368
Wonderbloemen en tooverwortels, door J. F., geïllustreerd	370
Bladharken, door E. Th. W.	371
Een subtropische plantengroep, door E. Th. W., geïllustreerd	372

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Bij iedere rubriek wordt gelegenheid voor correspondentie opengesteld en gelieve men vragen aan de Redactie te richten.

Fraaie foto's zullen gaarne ter beoordeeling ontzonden worden. Te adresseeren aan de Redactie of aan de Uitgevers. De inzendingen gelieve vooral niet duidelijk zijn naam en adres te vermelden; ook achter op de foto's.

Van tijd tot tijd zullen prijsvragen voor de beste foto's op een of ander gebied worden uitgeschreven.

De Uitgevers verzoeken beleefdijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene annonce, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Uitgave van SCHELTEMA & HOLKEMA'S BOEKHANDEL
K. Groesbeek & Paul Nijhoff - AMSTERDAM -

VEE, MELK EN ZUIVEL.

ER is een onderwerp, dat, in onzen tijd, in een zeer groote verscheidenheid van vormen, besproken wordt, dat voor de volksvoeding van groote beteekenis is, maar waaromtrent tusschen theorie en praktijk nog weinig overeenstemming bestaat, dat is: de melkhygiëne.

Theoretisch weten wij er zoowat alles van. Wanneer men nagaat, wat voor, en op, het onlangs gehouden, internationaal zuivelcongres is geschreven en gesproken, dan ziet men dat vele Hoog- en Zeer Geleerde Heeren uit alle landen het vraagstuk der melkhygiëne bestudeeren. Wel bestaat dan niet in alle onderdeelen overeenstemming, maar in de meeste punten gaat men in dezelfde richting, bij anderen doet de, veelzijdig voortgezette, studie op den duur eenstemmigheid verwachten.

In de praktijk echter wordt nog zeer dikwijls gehandeld alsof die geheele theoretische melkhygiëne niet bestond. Wel zijn er tal van personen, bij den melkhandel en vooral bij de groote melkinrichtingen betrokken, die gaarne in de goede richting werkzaam willen zijn en dat ook doen, voor zoover zulks in hun vermogen ligt. De scherpe concurrentie echter van de zijde van hen, die zich aan gezondheidsdenkbeelden niet storen, het

woord hygiëne misschien niet eens bij name kennen, verlaant iedere ingrijpende handelwijze.

Er zal dan ook nog wel heel wat water door den Rijn loopen alvorens de bewoners van onze steden en dorpen geregeld melk ontvangen, die uit een gezondheids oogpunt onberispelijk is. Trouwens er komen bij deze kwestie tal van kleinigheden in aanmerking, die van belangrijken invloed zijn en toch, omdat de invloed slechts tijdelijk is, minder worden opgemerkt, ja bij de wetenschappelijke studie van het onderwerp zelfs meermalen over het hoofd worden gezien.

Op een paar van die kleinigheden eens de aandacht te vestigen, kleinigheden die in verband staan met den tijd van het jaar, acht ik een niet geheel ondankbare taak. De kans bestaat dat bij enkelen die denkbeelden over het onderwerp er door worden verruimd.

In het leven van de melkkoeien komen jaarlijks twee tijdstippen van plotselingen overgang: de overgang van de stal naar het weiland, en het omgekeerde. Met het laatste hebben wij op dit oogenblik te maken. De fraaie dagen die October en begin November gaven, hebben de weidetijd gerekt, maar het voedsel is op, en de omstandigheden dwingen om de winterkwaarten te betrekken. Die overgang nu heeft een verschillenden invloed op de samenstelling der melk.

Volgens de leesboeken over melk, vindt men in ons land gemiddeld 3 % vet in de melk. Dit gemiddelde wordt gevonden door de analyses, over een geheel jaar, bijeen te tellen en de som te deelen door het aantal onderzoekingen. De verschillen echter bij de proeven, waaruit het gemiddelde wordt afgeleid, zijn betrekkelijk nogal groot. Wanneer men de extra lage en hoogcijfers buiten berekening laat, dan mag men zeggen, dat er melk is met 2.5 en ook met 3.5 % vet. Ieder die nu iets begrijpt van een gezonde voedingsleer, zal inzien, dat het nog al verschil maakt of men een zwakke zuigeling (en daarop heeft toch de melkhygiëne voor 90 % betrekking) een voedsel geeft, dat 2.5 of 3.5 % vet bevat. Daarbij komt dat een hoog vetgehalte, in den regel, gepaard gaat met een hoog gehalte aan eiwit, vooral caseïne, die een zoo grooten invloed heeft op de verteerbaarheid.

De overgang nu van weidegang naar den stal heeft dezen invloed op de samenstelling der melk, dat de voeding der melkkoeien zoover uiteenloopt. In de weide is, althans wanneer er voldoende voedsel is, de voeding vrij wel gelijk. Op stal is er groot verschil. De zeer ouderwetsche boeren geven hooi en lijnkoek, of een ander doelmatig krachtvoedsel. Zij die wat meer modern zijn, gebruiken ook, in toenemende mate, modern krachtvoeder, zooals Amerikaansch lijnmeel, maismeel en dergelijken. De meest vooruitstrevenden hebben met de oude traditie geheel gebroken en verminderen zelfs de hooigift tot een minimum. Dat hooi wordt dan vervangen door de pulpe, afval van de bietsuikerfabrieken; door afval van branderijen en bierbrouwerijen, aangevuld met krachtvoedsel dat in legio vormen, en onder ontelbare namen bestaat.

Al die moderne voedingsmiddelen hebben, in den regel, een ongunstigen invloed op de samenstelling der melk. Zij worden het meest gebruikt in de nabijheid der groote steden, waar de melk bijna uitsluitend voor consumptie dient, en waar het, bij den verkoop, aan den melkhandel, meer op de kwantiteit dan op de kwaliteit aankomt.

Een tweede factor, die in dit jaargetijde invloed uitoefent op de samenstelling der melk is: de lactatieperiode. Een algemeen bekende waarheid is, dat de melk het rijkst is aan voedende bestanddeelen op het einde der lactatieperiode en het armst bij het begin daarvan. Een week of vier nadat eene moederkoe een kalf ter wereld bracht, is de hoeveelheid melk die zij produceert het grootst, en het gehalte aan vaste bestanddeelen het kleinst. Langzamerhand wijzigt zich dit, de hoeveelheid neemt af, het gehalte verbetert.

Nu is, bij de ouderwetsche boerderij, de gewoonte nog overwegend, dat de meeste koeien in het voorjaar een kalf krijgen, zoodat dus in den tijd dat de lactatieperiode aanvangt, de melk het dunst is. In den loop van den zomer wijzigt zulks langzamerhand en in den herfst heeft men de rijkste melk.

Deze regel geldt echter niet voor de veehouderijen in de nabijheid der groote steden. De benodigde hoeveelheid laat niet toe het melkvee te houden tot het einde der lactatie, wanneer slechts weinig melk wordt verkregen. Bij deze veehouderijen heeft plaats eene geregelde verwisseling van melkkoeien. Men koopt dieren die in het begin der lactatie zijn en verkoopt de andere waarbij die lactatieperiode reeds gevorderd is, die men afgemolken heeft. In Duitschland dragen deze veehouderijen dan ook den naam „abmilch-wirthschaften“.

De praktische beteekenis van deze uiteenzetting is deze: Op de ouderwetsche boerderij heeft men in de eerste maanden van den staltijd, zoowel door het gezegde omtrent de lactatieperiode als door de ouderwetsche voeding, melk, die rijk is aan voedende bestanddeelen. Bij de andere bedrijven, vooral in de nabijheid der groote steden, hebben de tegenovergestelde oorzaken ook een tegenovergesteld gevolg.

De voedingswaarde der beide melksoorten loopt daardoor belangrijk uiteen. Dit heeft natuurlijk beteekenis voor het melkgebruik in het algemeen, maar het heeft vooral beteekenis voor de voeding van jonge kinderen. Wanneer bijv. een geneesheer in de stad, eene vermenging der melk voorschrijft voor zuige-

ingen die aldaar doelmatig is, dan zou diezelfde vermenging, voor het platteland voorgeschreven, eene te rijke voeding geven. Omgekeerd zou de toepassing van eene vermenging die op het platteland geschikt is, de stumperds in de stad eene onvoldoende voeding verschaffen.

De omstandigheid waarop wij hier wijzen is slechts van tijdelijke beteekenis, in het voorjaar is de toestand geheel anders. Juist die onophoudelijke wisseling maakt het noodig aan de samenstelling der melk meer aandacht te schenken.

De bespreking der melkhygiëne loopt bijna uitsluitend over bacteriën. De waarde van die bespreking wil ik niet verkleinen. Daarnaast echter vraag ik met allen ernst aandacht voor de stelling, dat de hygiëne ook bevorderd wordt door eene juiste kennis van de samenstelling der melk, van het gehalte aan voedende bestanddeelen, om daarmee bij de voeding rekening te houden.

De quintessence van deze beschouwing is deze: *Waar melk gebruikt wordt voor zieken, zwakken en vooral voor zuigelingen, is bekendheid met de samenstelling te allen tijde absoluut vereischt.*

Een tweede omstandigheid ten opzichte der melkhygiëne, waarop de aanvang der stalperiode ons wijst, is: de meerdere kans op *verontreiniging* der melk. Bij veelvuldige regens of aanhoudende droogte kan ook bij weidegang wel eens wat klei, sand of stof in de melk komen, maar de melkverzameling in de frissche lucht heeft over het algemeen zooveel vóór, dat het genoemde niet van overwegenden invloed is.

Iets anders is dit als het vee op stal staat. Het duidelijkst blijkt dit bij eene eenvoudige vergelijking van de verzameling en behandeling in de zg. modelstallen en op de gewone boerderijen. In de modelstallen, zooals bijv. Oud-Bussum, Vinkenhoeve, Berkendaal enz. is voldoende licht, frissche lucht en ventilatie. Het melkvee wordt dagelijks gereinigd, vooral de uiers en de omgeving daarvan. De koeien worden gevoed als het melken is afgelopen, zoodat stof van hooi en stroo niet in de melk kunnen komen. Het personeel is verplicht zich geregeld te reinigen en eveneens om een reine kleeding te dragen. De melk wordt zoo spoedig mogelijk uit den stal gebracht, gefiltreerd en afgekoeld.

Op de gewone boerderij vindt men in den regel precies het tegenovergestelde, wat dan ook niet nader behoeft te worden uiteengezet. Een natuurlijk gevolg is, dat de melk op verschillende wijzen wordt verontreinigd. Stalvuil in de melk brengt daarin eene aanzienlijke hoeveelheid bacteriën, die niet altijd onschuldig zijn, maar bovenal het vuil zelve is reeds in sommige omstandigheden een gevaar.

Voor volwassen personen kan men desnoods toepassen het gezegde: „een beetje zand schuurt de maag”, het blijft toch altijd vies en ook nadeelig. Voor zeer jonge kinderen echter, wier teere organen nog zoo uiterst gevoelig zijn, kan het melkvuil de directe oorzaak wezen van storing in de spijsvertering; van ongesteldheid ook van ernstigen aard.

Er is op dit oogenblik eene krachtige beweging in de geheele beschaafde wereld, om de reinheid bij de melkverzameling te bevorderen. Er mag van die beweging op den duur veel goeds verwacht worden, maar... zij heeft een tweeledigen, zeer ernstigen tegenstand te overwinnen. Die tegenstand is aan de eene zijde een ingekankerd conservatisme en aan de andere zijde een bezwaar om de financieele offers te brengen, die aan verbetering onvermijdelijk verbonden zijn.

Het hier bedoelde kwaad wordt meermalen ook door het publiek opgemerkt. Als men een glas melk eenigen tijd laat staan, vindt men somtijds op den bodem eenig vuil bezinksel. Wanneer nu maar algemeen de gewoonte bestond om dergelijke melk *absoluut te weigeren en terug te zenden*, zou het hygiënisch streven een krachtigen steun ontvangen.

Een derde omstandigheid die, uit een hygiënisch oogpunt, de aandacht vraagt, is deze, dat men in dezen tijd van het jaar gevaar loopt van melk te ontvangen, die *te oud* is. Onze huismoeders zijn gewoon van den melkleverancier te vragen, dat zij vóór het ontbijt versche melk hebben en zij zijn ook zoo naïef om te gelooven dat aan dien eisch wordt voldaan als de melkboer maar op tijd aanbelt. 'k Geloof niet dat er veel over wordt nagedacht wat of in de praktijk, vooral in onze groote steden, aan die stipte levering van melk verbonden is.

Daarvoor is noodig dat een melkbezorger minstens om half zeven de straat opgaat, de versche melk moet dus uiterlijk kwart over zes in de stad zijn. Het is verder geene overdrijving als wordt aangenomen, dat het vervoer naar de stad gemiddeld een uur tijd vraagt. Kwart over vijf moet dus het verzamelen der melk zijn afgelopen. Neemt men voor dat verzamelen, of het melken, anderhalf uur, dan moet de boer 's morgens minstens om half vier met de werkzaamheden aanvangen. Wat dit is in de donkere dagen voor en na Kerstmis behoeft niet te worden aangetoond. Afgescheiden van het minder aangename van dit vroege opstaan, verzet zich de sociale richting van onzen tijd tegen een dergelijken nachtarbeid en zal wellicht het personeel op den duur eenvoudig dien nachtarbeid weigeren.

De beteekenis van het thans geschetste voor de melkhygiëne is in de eerste plaats deze: dat er 's morgens veel te veel haast is bij de melkverzameling en dat daardoor de gelegenheid ontbreekt, om nauwkeurig acht te geven op eene *goede* melkverzame-

ling; op eventueele afwijkingen in den gezondheidstoestand van het melkvee enz.

Erger is echter het volgende: de veehouders die zich verbinden om zoo vroeg in de stad te zijn als boven vermeld, moeten daarvoor betaald worden. Niet alle melkhandelaars past dit en... nu bestaat het gevaar dat men oude melk levert die maar al te vaak door conserveermiddelen of door pasteuriseeren kunstmatig duurzaam is gemaakt. Beiden kunnen zeer schadelijk zijn.

De wetenschappelijke studie van de vraagstukken, die betrekking hebben op melkhygiëne hebben een hooge waarde. Daarnaast *moet* echter gelet worden op de praktische zijde van het vraagstuk. En in deze is voorloopig dringend noodig, dat het publiek bekend is met de bestaande bezwaren, zich de moeite getroost om bij eigen leverancier te onderzoeken in hoever of aldaar die bezwaren bestaan en ten slotte bereid is, om meer de toewijding en zorg van den leverancier, naar billijkheid te betalen.

R. B.

HOE MEN TOMATEN BEWAART.

VELERLEI zijn de recepten om tomaten te conserveeren, doch daarover heb ik het nu niet, ik wenschte enkel een middel aan de hand te doen om de zowat halfrijpe tomaten voor de liefhebbers dezer vruchten wat langer genietbaar te maken. De afgelopen zomer was voor de tomatencultuur niet gunstig, groeien deden de planten wel, doch rijpen deden de vruchten, ten gevolge van de weinig zonnige dagen in dezen zomer, slecht of althans laat, en daarom is het zaak te trachten er nu zoo lang mogelijk van te blijven genieten.

Hangen er in het najaar nog enkele gekleurde of halfrijpe vruchten aan de struiken, dan plukke men deze, wjl ze nog gaaf zijn, op een drogen middag af, want de laatste zijn zeer dikwijls de mooiste vruchten, wikkele daarna elke vrucht in een lapje flanel, en legge ze zoo in een droge, eenigszins verwarmde kamer of in een kast, die men voor geen ander doel gebruikt. Ze krijgen dan zoowel door de wollen omwikkeling, als door een weinig warmte hun natuurlijke kleur nog en rijpen dus zoodanig goed na. Droog weggelegd kan men soms tot einde December van deze, door velen geliefde, vrucht nog genot hebben.

M. L.

VARIA.

DECEMBER. Bijkans geheele rust in 't dieren- en in 't plantenrijk.

Zoogdieren. Mollen maken hunne winterkwartieren.

Vogels. Houtsnippen zijn weggetrokken. Boomsijsje en winterkoninkje, alsmede de achtergebleven roodborstjes zingen bij mooi weer wel eens. Enkele jaren komen reeds de spreuwen terug; gewoonlijk geschiedt dit echter eerst in Februari. „Trekvinken” verdwijnen geheel.

Insekten en middelen tegen schadelijk gedierte. Zie November.

Planten. Alle loofboomen staan kaal. Er bloeien nog enkele paardebloemen en herderstafplanten; ook soms het Kruiskruid. Soms bloeien reeds sleutelbloem, madeliefjes en Pyrus Japonica? Bij zacht weer ontluiken crocus, sneeuwkllokje, speenkruid, dotterbloem en muurbloem.

Het poten en planten moet in het begin dezer maand afgelopen zijn; in de boomgaarden kunnen de boomen nog worden schoongemaakt. Als het niet al te sterk vriest, kunnen ook de boomgaardboomen worden gesnoeid of liever uitgedund. In den vruchtenkelder moet natuurlijk den geheelen winter inspectie worden gehouden. In het laatst van de maand en in Januari kunnen de ruysenbanden worden afgenomen; op de plaats, waar ze hebben gezeten, worden de stammen goed afgekrabt. Boomgaard en fruittuin worden in deze of in de voorgaande maand gespit.

VERBETERING.

In mijn artikel over „De Groote Kerk te Dordrecht” zijn enkele onjuistheden ingeslopen, die ik wil herstellen, en enkele feiten die ik nog nader wil toelichten.

Volgens een brief van Margaretha van Parma d.d. 5 Sept. 1566 blijkt dat de beeldenstorm in Dordt niet heeft gewoed. De vernieling der koorbanken is dus alléén te wijten aan de baldadigheid der lotelingen.

De 56 zuilen waren volgens Dr. Schotel byzantijnsch; ze zijn het echter niet.

Dat de *nu bestaande* kerk niet door Dirk V werd gesticht, maar wel de eenvoudige basiliek waaruit de kerk ontstond, behoeft wellicht niet nader omschreven te worden.

De koperen plaat die nu weer op zijn oorspronkelijke plaats hangt, is door de katholieken in 1572 als privaat-bezit meegenomen, later kwam deze plaat weer terecht.

De wapens in huizen en kerken zijn weggehakt op last der stadsregering in 1795.

Het klokje van de Augustijnerkerk was reeds lang gebarsten, dat wist ik niet, toen ik het artikel schreef. Ten slotte: de toren is niet opgetrokken van gehouwen maar van gebakken steen.

Ik hoop dat de lezers dit belangrijk genoeg zullen achten om een en ander als kanttekeningen bij te voegen.

P. W. STOFFELS.

Foto Aug. F. W. Voet.]

INSNIJDEN EN AANSPIJLEN VAN DE TABAKSBLADEREN.

DE TABAKS OOGST.

HET is een opmerkelijk verschijnsel, dat velen wel weten, dat er in sommige streken van ons land tabak wordt verbouwd, maar geheel onkundig zijn van de wijze, waarop de tabak wordt geteeld en verwerkt en bovendien geen zwak begrip hebben van de zorgen, die vereischt worden om de teere plant naar behooren te behandelen. Wij willen daarom den lezers van „Buiten” eene beknopte beschrijving geven van de tabaks-cultuur, zooals die in het Z.O. deel der provincie Utrecht plaats heeft. Er zijn aldaar plaatsen, waar alle beschikbare grond gebruikt wordt voor den tabaksbouw; vooral nu in de twee laatste jaren de prijzen der tabak zoo enorm gestegen zijn. Onder deze plaatsen noemen wij voora! Rhenen, Elst, (een buurtschap, die gedeeltelijk tot de gemeente Rhenen, en voor een deel tot de gemeente Amerongen behoort), Amerongen en een deel van Leersum. De grondsoort is aldaar volkomen geschikt voor tabaksbouw, bestaat hoofdzakelijk uit zand en bevat tevens de noodige kalkdeelen, die voor bouwstof van de plant onmisbaar zijn.

In de maand April begint de tabaksplanter zijn werk door het gereedmaken der kisten; dit zijn gewone broeibakken, die niet met glas bedekt zijn, maar die hij geheel afsluit door zwaar gelied papier. De grond in deze bakken wordt zwaar bemest en de kleine zaadjes worden aan moeder Aarde toevertrouwd, waaruit zich spoedig jonge tabaksplantjes ontwikkelen. Inmiddels staat de landarbeid ook niet stil. Reeds vroeg in het voorjaar is men begonnen met het omspitten van 't land en het in gereedheid brengen der bedden, waarop de jonge plantjes eerlang kruiswijs gepoot worden. Zulk een bed is ongeveer een oude el breed en wordt tot eene hoogte van 4 d.M. boven den gewonen grond opgeworpen. Om een 20 à 25 tal bedden, die een lengte hebben van ± 25 M. en gezamenlijk een „perk” genoemd worden, wordt een haag geplaatst van eikenhakhout, ter hoogte van 2 M.; dit doet men om de teere plant voor den schadelijken invloed van den wind te vrijwaren, terwijl de kosten van aankoop van het hakhout en de werkzaamheden voor het stellen der hagen ruimschoots vergoed worden door den verkoop der boonen (meestal pronkers), die welig groeien.

De grond voor den tabaksbouw moet zwaar bemest worden met schapen- en varkensmest; hoe meer mest men kan aanvoeren, zoo veel te meer kans heeft men een zwaar gewas te verkrijgen. In de laatste jaren, toen de tabaksteelt zoo weinig opbracht, waren vele planters niet bij machte de noodige mest aan te koopen

en daarom gingen zij over tot het verbouwen van erwten. Het eerste jaar gaf dit goede resultaten, doch spoedig is men hiervan teruggekomen, bemerkende dat men op den verkeerden weg was.

Het potten der planten geschiedt met zorg; de grootste en krachtigste plantjes worden uit de bakken gehaald en is de grond te droog, dan wordt het noodige water aangevoerd. Voortdurend wordt de grond der bedden door schoffelen losgehouden en wanneer de planter het doen kan wordt nog duivenmest of roet aangebracht om de planten in groei te doen toenemen. De tabaksplant eischt voor eene goede ontwikkeling veel warmte, zoodat de plant dezen zomer niet de grootte bereikt heeft als in andere jaren.

Is de plant op de helft van de ware grootte, dan gaat de planter over tot het toppen; het bovengedeelte wordt uitgetrokken, ten einde de plant meer in de breedte te doen ontwikkelen; men moet lange, breede bladeren hebben.

In het begin van Augustus begint de oogst. Eerst worden de onderste gele bladeren verwijderd, 't zoogenaamde kleingeel atgeplukt. Is dit geschied dan volgt het zandgoed; dit zijn de 5 of 6 onderste bladeren; vervolgens komt het aardgoed aan de beurt, weer eenige bladeren van onderen af en eindelijk worden de bovenste bladeren het beste goed geplukt en blijft de naakte stengel (stek genoemd) over.

Heel voorzichtig heeft dit plaats, want knakt een blad, dan is de waarde voor een deel verloren. Is het warm weder, dan begint men 's ochtends om 4 uur te plukken en verzamelt dan zooveel in de schuren, dat men aldaar den geheelen dag werk heeft. In zoo'n tabaksschuur heeft de geheele verdere bewerking plaats. Voorzichtig worden de bladeren van den kruiwagen afgeladen en zetten de werklieden, ook wel vrouwen, zich op de banken neder. Zij nemen de bladeren één voor één op de knie en snijden met een scherp mesje een snede van 1 d.M. lengte in de hoofdnerf aan de achterzijde van het blad. Heeft hij een stapeltje gesneden, dan legt hij deze voorzichtig op den grond voor een jongen neer, die op een stoof of laag bankje gezeten, de bladeren moet aanspijlen. Zoo'n spijl is een ronde stok van sparren- of elzenhout, ruim 1 M. lang en voorzien van een aangesneden punt. De jongen rijgt de bladeren door de opengesneden nerf aan ten getale van 30 à 40 bladeren aan een spijl. Zoo gaat het den geheelen dag, tot de voorraad op die wijze verwerkt is en gaat men over om de tabak op te hangen. De aangeregen bladeren worden over de geheele lengte der spijl verdeeld (schakeeren genoemd), zoodat tusschen ieder blad een

Foto Aug. F. W. Vogt.

TOT BOSSEN BINDEN VAN DE GEDROOGDE TABAK VOOR VERZENDING.

ruimte blijft van 2 à 3 c.M. De spijlen passen juist in den zoogenaamden hank. Dit is een zwaar latwerk, dat zich in de schuur bevindt en waar tusschen de spijlen met tabak worden opgehangen om te drogen. Is het helder zonnig weer, dan worden de deuren opengezet en ook een paar rijen pannen opengeschoven, en luiken het drogen te bevorderen. De twee eerste afbeeldingen teneinde het drogen te bevorderen. De twee eerste afbeeldingen geven eene duidelijke voorstelling van een ruime tabaksschuur. Vertoont de zon zich weinig, zooals dezen zomer, dan worden vuren in de schuren gestookt. Is de tabak droog geworden, dan worden de spijlen weer uit den hank genomen, nog eenige tijd netjes opgestapeld, waarna men overgaat tot het uittrekken van gespikkelde en defecte bladeren, 't zoogenaamde sorteeren. De bladeren van een 3 à 4-tal spijlen worden daarna bijeen genomen en om de toppen een stevigen band bevestigd. De bossen worden daarna in de schuren opgetast en in dien toestand wordt de tabak per 30 K.G. verkocht. De onderste verstande bladeren, alsmede de geheel gebroken bladeren worden tot de z.g.n. lompen gerekend, die dit jaar voor 6½ cent per K.G. verkocht zijn, terwijl het kleingeel voor den ongekend hoogen prijs van f 17.50 per 50 K.G. is opgeruimd. Van anderen handel hoort men tot heden niets, doch afgaande op het drukke bezoek van kooplieden bij de planters verwacht men hooge prijzen. Nu, dit zal velen ten goede komen. Jaren achtereen ging het den planters niet naar den vleeze, en 't is te wenschen, dat deze streek die, zoo rijk is aan natuurschoon, zich over 't algemeen in groote welvaart en bloei mag verheugen.

G. v. O.

DE JACHT VAN KAY DE SLAG.

(Slot).

DE strijdkracht van een Python ligt in den slag met zijn kop, gesteund en vermeerderd door het gewicht van zijn lichaam. Indien ge u een speer voorstelt,

of een stormram of een grooten moker, gedreven door een bekwame, juiste hand, kunt ge u eene ruwe voorstelling maken van wat Kay vermocht, wanneer hij in den strijd was.

Een Python van vier of vijf voet lengte kan een man neerwerpen wanneer hij hem tegen de borst stoot en Kay was dertig voet lang zooals ge weet. Zijn eerste aanval was aangelegd in het hart van den drom rondom Baloo en had hen allen voor goed onschadelijk gemaakt zonder het minste geluid en een tweede aanval was toen overbodig. Want al de apen vlogen naar alle kanten weg schreeuwende: „Kay! Kay! Kay is daar! Loop! Loop!”

Van oudsher worden apen in hun jeugd, wanneer zij ondeugend zijn, bang gemaakt door hunne ouders met de geschiedenis van Kay, den dief in den nacht, die langs de takken komt zoo zachtjes als het mos groeit, en den sterksten aap aandurft die ooit bestaan heeft; van oude Kay, die zich zelf kan doen lijken op een dooden tak of verrotten stam, zoo juist, dat de verstandigsten er door misleid worden, en het pas begrijpen wanneer de

EEN VIERTAL PLANTEN, WAARVAN MEN DE BLADEREN HEEFT VERWIJDERD EN LATEN DOORGROEIEN OM ER ZAAD VAN TE WINNEN.

Foto Aug. F. W. Vogt.

HET SORTEEREN.

tak hen vangt. Kay was de enige in de Wildernis waarvoor de apen respect hadden, want niemand kende den omvang zijner kracht, niemand kon hem in het gezicht zien en — niemand was ooit zijne omarming ontkomen.

En zoo snelden zij trillende van angst naar de muren en de daken der huizen en Baloo slaakte een diepe zucht van verlichting.

Zijn huid was veel dikker dan van Bagheera, maar hij had verbazend geleden in den strijd. Toen opende Kay zijn bek voor de eerste maal en sprak één lang sissend woord en tot zelfs de verst verwijderde apen, die zich ter hulpe naar de „Koude Legers” spoedden, bleven neergehurkt zitten waar zij waren, totdat de beladen takken onder hen kraakten. De apen op den muur en op de ledige huizen hielden op met schreeuwen en in de stilte, die nu in de stad heerschte, hoorde Mowgli Bagheera zich afschudden toen hij uit den vijver kwam.

Toen begon het geschreeuw opnieuw. De apen klommen hooger op de muren, zij hingen aan de halzen der groote steenen afgodsbeelden en gilden als zij langs de kanteelen sprongen, terwijl Mowgli, door de openingen glurende van het zomerhuis, hen uitjouwde om zijn spot en pret te uiten.

„Haal den jongen uit den val, ik kan niets meer doen,” hijgde Bagheera. „Laten we den jongen er uit halen en met hem weggaan. Zij zullen weer beginnen aan te vallen.”

„Zij zullen niets doen voor en aler ik er bevel toe geef!” Stil daar, Sss! Sss!” siste Kay en de stad was weder stil. „Ik kon niet eerder komen, Broeder, maar ik meende je sein te hooren,” zei hij tot Bagheera.

„Ik heb misschien geschreeuwd in het gevecht,” antwoordde Bagheera, „Baloo, ben je gekwetst?”

„Ik weet niet zeker of ze mij niet in honderd kleine beertjes hebben geplukt,” zei Baloo, zijn pooten den een na den anderen schuddende. „Oh! ik heb zoo'n pijn. Kay, ik geloof, dat Bagheera en ik aan jou ons behoud te danken hebben!”

„Zwijg daarvan, waar is het menschenkind?”

„Hier, in een val. Ik kan er niet uitkomen,” riep Mowgli.

„Haal hem er uit! Hij danst als More de Pauw; hij zal onze jongen bezeeren,” riepen de cobras van uit de binnenzijden.

„Zoo, zoo,” zei Kay. „Hij heeft dus overal vrienden, dat menschje. Ga achteruit, Menschje en uit den weg, o Giftig Volk! Ik zal den muur naar beneden halen!”

Kay zocht zorgvuldig een verkleurd, verweerd plekje uit in het marmer, 't welk een zachte plek aanduidde, maakte twee of drie kleine bewegingen met zijn kop om den afstand te bepalen en lichtte toen zes voet van zijn lichaam van den grond. Nu sloeg hij een half dozijn malen met volle kracht tegen den muur met den neus vooruit. Het marmer brak af en viel in elkander als een wolk van stof en puin en Mowgli sprong door de opening en vloog naar Baloo en Bagheera en sloeg om ieders nek een arm.

„Ben je gewond,” zei Baloo hem zachtjes omarmende.

„Ik heb pijn en honger en ben niet weinig gewond, maar o, mijn Broeders, wat hebben ze jelui mishandeld! Je bloedt!”

„Maar de anderen ook,” zei Bagheera, zijne lippen aflikkende en naar de doode apen wijzende op het terras en rondom den vijver.

„Het is niets, het is niets, als jij maar veilig bent, mijn trots, mijn kleine Kikvorsch,” zei Baloo.

„Daarover zullen we later spreken,” zei Bagheera op een drogen toon, die Mowgli niet beviel. „Maar hier is Kay, wien wij alle drie het leven verschuldigd zijn. Bedank hem, zooals het behoort!”

Mowgli keerde zich om en zag den grooten Python, den kop een voet boven zijn eigen hoofd zwaaiende.

„En is dat nu het menschje,” zei Kay. „Wat zacht is zijn huid: hij lijkt wel iets op de Bandar-log. Pas op, menschje, dat ik mij niet vergis en je in de schemering voor een aap aanzie, wanneer ik weer van huid verwisseld heb!”

„Wij zijn van één bloed, jij en ik,” antwoordde Mowgli. „Je hebt mij heden nacht hulp verleend: mijn vangst zal de uwe wezen wanneer je hongerig bent, o Kay!”

„Dank je, Kleine Broeder,” zei Kay en zijne oogen knipten. „En wat kan zulk een knap jager dooden? Ik vraag het omdat ik je dan volg wanneer je op de jacht gaat.”

„Ik kan niet dooden, daarvoor ben ik te klein, maar ik jaag jonge geiten op naar dengenen, die ze vangen wil. Wanneer je een leege maag hebt, kom dan bij mij en zie of ik de waarheid spreek. Ik ben daar handig in geworden,” en hij strekte zijne handen uit; „en wanneer je ooit in een val komt een van drieën, zal ik jelui vergoeden, jou en Baloo en Bagheera, wat ik je schuldig ben. Goede jacht allen! mijn Meesters!”

„Goed gesproken,” zei Baloo, want Mowgli had het er netjes afgebracht.

De Python legde zijn kop een oogenblik op Mowgli's schouder. „Een dapper hart en een hoffelijke tong,” zei hij. „Zij zullen je op de handen dragen in de Wildernis. Maar ga nu spoedig heen met je vrienden. Ga en slaap vóór de maan verdwijnt, want wat er nu volgt is niet goed voor je om naar te kijken.”

De maan ging achter de heuvelen schuil en de sidderende apen drongen dichters naar elkander toe op de muren en kanteelen en deden denken aan versleten franjes. Baloo ging naar de waterkom om te drinken en Bagheera begon zijne huid op te knappen, terwijl Kay naar het midden van het terras kroop en zijn kaken op elkander sloeg met een klap, die aller oogen naar hem richtte.

„De maan gaat weg,” zei hij. „Is het nog licht genoeg om te zien?”

Van de muren klonk een gejammer als het geluid van wind door de boomtoppen. — „Wij zien, o Kay!”

„Goed, de dans begint. De Hongerdans van Kay. Zit stil en zie toe!”

Hij draaide twee of driemaal in een grooten cirkel den kop links en rechts zwaaiende. Toen begon hij lijnen en figuren en achten te maken met zijn lichaam: en zachtlijnige driehoeken, die overgingen in vierhoekige en vijfhoekige figuren en rolde zich dan weder op, nooit rustende, zich nooit haastende en zonder zijn zacht, gonzend geluid te onderbreken. Het werd duisterder en duisterder, totdat ten laatste het slepende, schuivende dier onzichtbaar werd, maar de bewegingen bleven hoorbaar.

Baloo en Bagheera stonden eensklaps stil met opstaande nekken en Mowgli zag dit en verwonderde zich.
 „Bandar-log,” zei de stem van Kay eindelijk, „kunnen jelui een hand of voet bewegen zonder mijn wil? Spreek!”
 „Zonder je wil kunnen wij hand noch voet bewegen, o Kay!”
 „Goed, Kom allen een stap nader!”
 De lijn van apen kwam willoos nader en ook Bagheera en Baloo deden een stap vooruit.
 „Dichter bij!” siste Kay en allen bewogen opnieuw.
 Mowgli legde zijne handen op de nekken van Baloo en Bagheera om met hen weg te gaan, en de groote beesten staarden; als werden zij uit een droom gewekt.
 „Leg je hand op mijn schouder en laat haar daar liggen,” fluisterde Bagheera, „of ik moet terug, terug naar Kay! O!”
 „Och, het is Kay maar, die kringen maakt in het stof,” zei Mowgli, „laten we heengaan,” en de drie kropen door een scheur van den muur naar buiten.
 „Whoof!” zei Baloo, toen hij weer onder de boomen stond. „Nooit van mijn leven sluit ik mij weder aan bij Kay,” en hij schudde zich eens flink.
 „Hij kan meer dan wij,” zei Bagheera bevende. „Als ik was blijven staan, zou ik in korten tijd in zijn keel terecht gekomen zijn.”
 „Menige aap zal dien weg gegaan zijn, vóór de maan weer opgaat,” zei Baloo. „Hij zal een goede jacht hebben op zijn manier.”
 „Maar wat beteekende dat alles,” vroeg Mowgli, die niets afwist van de toovermacht van den Python. „Ik heb niets anders gezien dan een groote slang, die cirkels maakte totdat het donker werd. En zijn neus was heelemaal stuk! Ha, ha!”
 „Mowgli,” zei Bagheera boos, „hij had zijn neus bezeerd ten gerieve van jou en mijn ooren en zijden en pooten en Baloo's nek en schouders zijn verwond voor jou. Wij zullen eenige dagen niet in staat zijn te jagen!”
 „Dat is niets,” zei Baloo, „wij hebben ons Menschje terug!”
 „Ja, dat is wel waar, maar het heeft ons veel tijd gekost, die beter besteed had kunnen worden met jagen; en ik ben half kaal geplukt op mijn rug, en het ergste van alles is: het heeft onze eer gekost. Want bedenk eens, Mowgli; ik, de Zwarte Panter, was genoodzaakt Kay's bescherming in te roepen en Baloo en ik beiden werden, tam gemaakt en willoos als kleine vogeltjes door den „Hongerdans”! Dit alles, Menschenkind, kwam door jou spel met de Bandar-log.”
 „Ja, dat is zoo. Zeker,” zei Mowgli berouwvol. „Ik ben een slecht menschenkind en ben heel bedroefd.”
 „Hm. Hoe luidt de Wilderniswet, Baloo?”
 Baloo wilde Mowgli niet in nog meer onrust brengen, maar mocht de Wet niet verzaken en mompelde: „Berouw is niet voldoende. Er moet gestraft worden.” „Maar bedenk, Bagheera, hij is nog zoo klein.”
 „Daar zal ik rekening mee houden, maar hij heeft zich verkeerd gedragen en moet dus slaag hebben. Mowgli, heb je hier iets tegen in te brengen?”
 „Niets, ik deed verkeerd. Baloo en gij zijt gewond. Het is rechtvaardig.”
 Bagheera gaf hem een half dozijn zachte slagen, van een panterstandpunt gezien, (hij zou er jonge panters ternauwernood mee hebben wakker gemaakt), maar voor een zevenjarigen jongen waren zij zulk een flink pak slaag als gij gaarne zoudt ontloopen.
 Toen het voorbij was stond Mowgli op zonder een woord te spreken.
 „Nu,” zei Bagheera, „klim nu op mijn rug, Kleine Broeder, en dan zullen wij naar huis gaan.”

Een van de mooie artikelen uit de Wilderniswet luidt, dat straf alle schuld uitwischt.
 Mowgli legde zijn hoofd op Bagheera's rug en sloep spoedig zoo vast in, dat hij niet eens wakker werd, toen hij te huis in zijn hol neergelegd werd.

JACHT EN JACHTHONDEN.

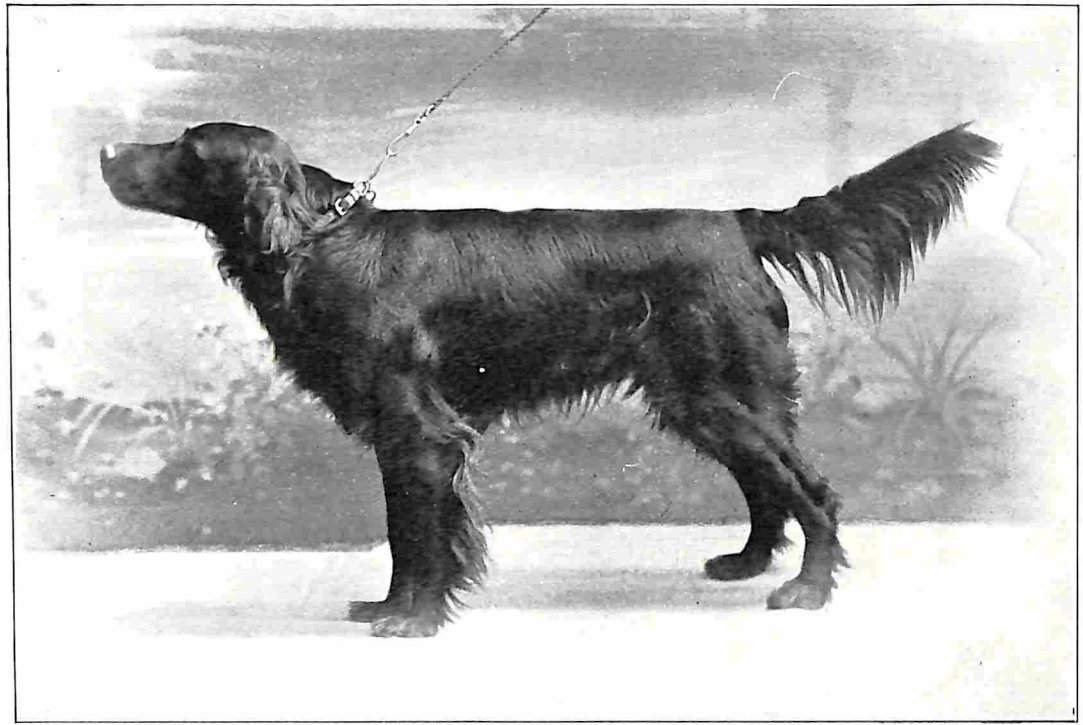
NOG eenige dagen en de jachttijd ligt weer achter ons. Ieder hartstochtelijk jager wil daarom vooral in deze laatste dagen zijn hart nog eens ophalen, en het is dus voor hem van groot belang een hond te hebben, waarop hij vertrouwen kan, want zonder dezen kameraad is hij als een visscher zonder aas.
 Doch zijn viervoetige metgezel is slechts al te bereid weer met hem op pad te gaan, van vreugde blaffend als hij zich weer in zijn element voelt. De riem wordt losgelaten en voort gaat het, voort over de velden, geen hindernissen tellend, steeds speurend. Dan plots, wanneer hij wild bemerkt, staat hij stil, het hooge gras verbergt hem aan het oog,

weer even voorwaarts, een gefladder, een schot, en het eerste koppel patrijzen is geschoten.
 Een andere vorm van jachtvermaak in ons land nagenoeg onbekend, de vossenjacht, is juist om de honden een nog interessanter schouwspel.
 Misschien heeft Holland in verhouding een grooter aantal jagers dan Engeland, voornamelijk wegens de kosten bij onze overburen aan het jagen verbonden.
 Maar voor een hondenliefhebber is de jacht in Engeland veel

VERA VAN CALANTSOOG.

belangwekkender, omdat daar zijne viervoetige vrienden veel meer op den voorgrond treden. Het jagen heeft er meestal plaats met groote meutes, niet zelden uit twintig tot dertig honden bestaande.
 Op deze wijze wordt jacht gemaakt op vossen, otters en herten. De M. F. H., de jagermeester bij een vossenjacht, gaat voorop met de honden, dan komen de andere ruiters en meestal wordt de stoet gevolgd door een groot aantal belangstellenden te voet. Onder hen is het aantal dames niet gering.
 Dat het geen nuffige juffertjes zijn die meegaan, bewijst wel het feit, dat op een otterjacht verscheidene beeken eenvoudig doorwaad moeten worden. Dat is een hinderpaal die niet geteld mag worden. Voort gaat het weer over heggen en struiken; tot na een tocht van dikwijls drie, vier uur de otter eindelijk betrapt en gevangen wordt.
 Bij een hertenjacht is de eigenaardigheid, dat dit eindpunt meestal aan het strand is, daar een hert de gewoonte heeft bij een vervolging steeds de richting van het water uit te gaan.
 Het vertrek van honden en jagers is op zichzelf al een belangwekkend schouwspel, daar niemand er in het dorp aan zal denken afwezig te blijven van de „meet”, de plaats vanwaar de jachtstoet vertrekt.
 Evenzeer als door de jagers wordt de jachttijd met verlangen tegemoet gezien door de schoonen uit den omtrek. De jagers geven namelijk gedurende dien tijd eenige reusachtige bals, waaraan wordt deelgenomen door iedere persoon, die in het graafschap eenigszins een persoonlijkheid is.
 Om een jachtpartij goed te doen slagen is het natuurlijk in de allereerste plaats noodzakelijk goede jachthonden te hebben. En het beste middel hiertoe te geraken zijn ongetwijfeld de hon-

KAMPIOEN EARLY NED.

dententoonstellingen. Dat dit ook in ons land door velen wordt ingezien, bewijst wel het feit dat op de meeste tentoonstellingen de jachthonden het sterkst zijn vertegenwoordigd.

Men is steeds zeker er een fraaie collectie Setters te vinden, de Ieren met hun kastanjebruin, mooi afstekend tegen de zilverkleurige Engelschen en de zwartbruine Gordons.

Een vertegenwoordiger van deze laatste variëteit, Kampioen Fairy W., dien wij hier reproduceeren, viel in den afgelopen zomer te Nijmegen den Dianaprijs te beurt, uitgelooft voor den besten jachthond der tentoonstelling. De heer Determeyer, de gelukkige bezitter van dezen hond, heeft trouwens met haar al vier kampioensprijzen behaald.

Een ander ras dat in ons land meer en meer op den voorgrond treedt, zijn de kleine, vlugge Spaniels. Een kampioen onder de Fieldspaniels is Thamp of Sennen van den heer Dekker te Hilversum, een mooie, lange hond, 'n echte cosmopoliet, die in zijn kortstondig hondenbestaan al prijzen heeft veroverd in Engeland, Frankrijk en Holland. Zeer bekend ook zijn de Spanielkennels van den heer Paine Stricker te Baarn, waarvan in No. 16 eenige exemplaren gereproduceerd werden.

Van de Ieren in ons land prefereeren wij kampioen Eary Ned van den heer Van den Oever te Leiden, een hond, die torst onder het gewicht van ruim honderd prijzen.

In tegenstelling met C. B. Fry, de bekende Engelsche cricket-speler, die dikwijls honderdtallen runs maakt, is onder honden het behalen van een Century een hooge uitzondering.

Ook onder de niet-jachthonden bezit ons land van sommige rassen zeer goede vertegenwoordigers. Noemen we b.v. de edele, langharige collie's, waarvan we Southport Spanker van den heer Chabot bovenaan zouden stellen.

Verder vindt men op de meeste shows geregeld een aardig troepje fluweelige keeshondjes op hun mollige satijnen kleedjes, en een flinke collectie mooie barzois, weemoedig terugverlangend naar hun Russische steppen.

Ook zien we er steeds met genoeg de majestueuze Deutsche doggen, reusachtige St. Bernards, lobbessen, door zachten kinderhand rondgeleid, een groot aantal keffende foxjes, net straatjongens, die om het minst elkaar in de haren vliegen, en eindelijk een keurbende schrandere dashonden met hun ongeproportioneerde lijven.

Eenigen tijd geleden waren we in de gelegenheid een bijzondere voorstelling bij te wonen, de dressuur van politiehonden, en het resultaat, dat daarmee verkregen wordt.

Vooraf in Gent wordt dit reeds veel in toepassing gebracht. Niet alleen worden de honden gedresseerd om agenten op hun nachtelijke tochten te beschermen, doch ook om misdadigers op te sporen, b.v. door middel van een kleedingstuk.

Hierdoor is aan den hond weer een nieuwe functie toegewezen.

Ofschoon natuurlijk de jacht het oorspronkelijke karakter van den hond doet uitkomen, toch heeft de mensch bij de veranderde levensomstandigheden zijn trouwen metgezel ook tot andere doeleinden weten dienstbaar te maken, zoo zelfs, dat thans de niet-

KAMPIOEN FAIRY W.

jachthonden misschien in bruikbaarheid zelfs boven de jachthonden gesteld moeten worden.

Bijna ieder ras heeft eene bestemming voor een bijzonder doeleinde, doch aan sommige rassen hebben we buitengewoon groote verplichtingen.

En natuurlijk dat we ons in de eerste plaats herinneren, wat de St. Bernards al voor menigen verdoolden reiziger gedaan hebben.

Als tweede in de rij der nuttige hondenrassen, verdienen wel de New-Foundlanders genoemd te worden. Jammer dat men tegenwoordig in ons land hiervan zoo weinig exemplaren aantreft.

We zouden verder kunnen spreken van de goede diensten steeds door herdershonden, sledehonden, waak- en trekhonden bewezen, maar feitelijk behoorden we in deze opsomming geen enkele soort over te slaan, want alle rassen zijn ons op de eene of andere wijze van nut. Maar al te vaak wordt dit uit het oog verloren door hen, die wanneer hun hond te oud is voor werk, hem wegdoen, in plaats van die dankbaarheid te toonen waarop hij recht heeft.

„On a friend so faithful, so old and tried,

I will never turn my back,

And as long as I own a snug fireside

There's a corner for dear old Jack!"

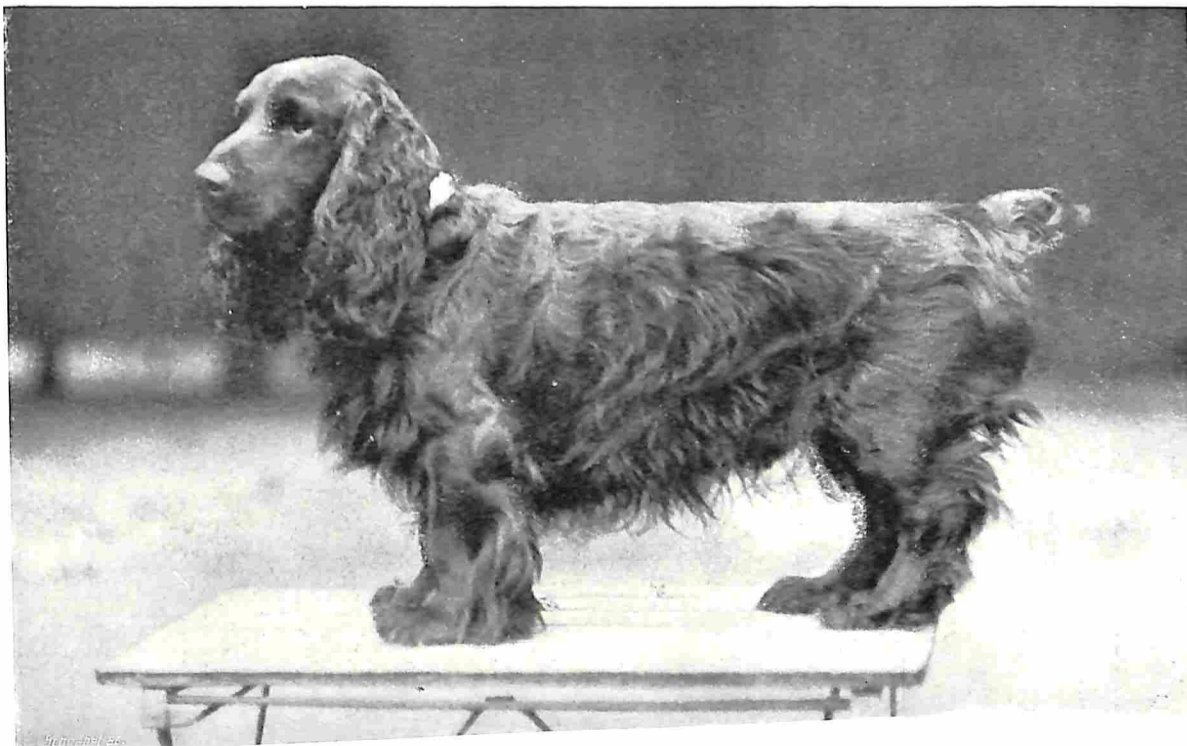
D.

BOEKBEOORDEELING.

DE WERELD OM, door Jan Feith, Scheltema & Holkema's Boekhandel, Amsterdam.

JOURNALISTEN zijn heel merkwaardige menschen. Ze behooren tot het bijzondere slag van stervelingen, dat een allerverbluffendst aanpassingsvermogen moet paren aan groote zelfopoffering, en dikwijls ook onverschrokkenheid. Ja, een goed all-round journalist ontwikkelt dermate koelbloedigheid en doodsverachting, weet de lastige zenuwen dermate te beheerschen, dat zijne eenvoudige plichtsbetrachting stijgen kan tot heldenmoed. Of deze eigenschap door het grove van de menschheid wel naar waarde wordt begrepen en op prijs gesteld? 't Is te betwijfelen, de wereld is hongerig naar nieuws, het is de menschen onverschillig om te weten tot welken prijs zij dat nieuws verkrijgen en dat is begrijpelijk. Ondertusschen wordt de enorme verdienste van den journalist er zeker niet minder om. Geachte Lezer, ge weet niet half wat interessante lieden dagblad-schrijvers zijn. Zij kunnen onder alle omstandigheden handelen, kunnen grof zijn als de grofsten, de meest laagbewerkte, en fijn als de allersensitiefsten onder ons, verstaan ook de kunst om met de wolven mee te huilen en last but not least een onbeschaamdheid te ontwikkelen in de waren zin des woords grenzenloos.

De man die dit onderhoudende boek De wereld om geschreven heeft ontbreekt het aan geen enkele van de hierboven kortelings besproken eigen-

FIELD SPANIEL THAMP OF SENNEN.

schappen; hij bezit meer; hij heeft geest en... het vermoed van een kunstenaar. Waar wij dit alles reeds dadelijk, al lezende zijn reisverhaal, ontdekten, daar vonden wij het dubbel aangenaam om verder te lezen, verder, verder, totdat we aan het einde gekomen, nu geheel overtuigd van des schrijvers talent en bewonderend zijn knapheid om zulk een overstelpende massa indrukken op zoo handige en frissche wijze te verwerken, tot onze teleurstelling bemerkten, dat het boek „uit" was. Nu moet ik eerlijk bekennen, dat ik wel gewenscht had, den schrijver eens een oogmerk dieper op de dingen te zien ingaan, die hij mij zoo smakelijk voorlei. Te dikwijls kreeg ik op eens de hevige begeerte om meer te weten van iets waarvan hij me heel even maar het schoone en belangwekkende ontsluitte of den geur deed aangaan, de sensatie wakte van prachtige en zeldzame zaken, mogelijkheden, en heel sterk heb ik dat bijvoorbeeld ondervonden, toen hij mij op zijn prettige manier vertelde van dat prachtige en afschuwelijke Moskou, van die troosteloos verlaten „Toendra", de donkere „Taïga", en in die fraaie hoofdstukken over het Japansche boerenbinnenhuis en Heilig Nikkozan, welk laatste zoo mooi begint, voortreffelijk gevend de atmosfeer van dien Japanschen zomerdroom:

„Heilig heet Nikko, midden in het bergland Sjimotsoeki, heilig Nikkozan".

Maar op zich zelf heeft het zoo sterk prikkelen van iemands belangstelling reeds verdiende, een gewoon courantschrijvertje bepaalt zich tot een opsomming van feiten zonder meer, omdat hij eenvoudig het literair talent mist, dat zijn relaas van dor en onverkwikkelijk, tot iets levends moet maken. Jan Feith nu, behoort zeer zeker niet tot die journalistieke achterblijvertjes, integendeel hij is een der baanbrekers van de nieuwe journalistiek waarvan wij Brusse als primus inter pares erkennen.

Tevens weet ik wel dat uit den aard der zaak hier geen zeer diepgaande kunstige of wetenschappelijke ontboezemingen konden worden gegeven, iemand die een vacantiereis de wereld om maakt, ziet weken lang niets anders dan een spel van wisselende verschijningen, gezichten die bijna alle even snel weer wijken als ze gekomen zijn, zonder dat er tijd voor den waarnemer overblijft om wat meer te doen, dan te genieten van wat zijn oogen aanschouwden. Toch boeit De wereld om als een snelle automobieltocht door een schoon, rijk en vruchtbaar land, als een boek, dat wel verre van zich met zekere bekende, onsympathieke literaire pretentie aan u op te dringen, integendeel bekoort door frisschen eenvoud en eigenaardige stemming. Het groote aantal voortreffelijke illustraties (een 270-tal), waarvan wij een vier-tal bijvoegen, draagt hiertoe niet gering bij.

Het sterkst hebben mij de hoofdstukken van de reis door Europeesch en Aziatisch Rusland en die van het verblijf in Japan getroffen, en geestig is het boek op menige bladzijde, het meest wel waar van de scheepspraatjes, verteld wordt, en van de sport aan boord van de „Nippon Maroe".

Mij dunkt zoo moet het er in Rusland wel zijn, zoo als Jan Feith het zag toen hij er door trok. Vuil en goor, droefgeestig en barbaarsch, vooral barbaarsch en overal de gevangenisstemming buiten't klatergoud, en dan nog die wanhopige tegenstellin-

DE BASILIKA IN MOSKOU.

veilige, lugubere Russische-nachtstad-stemming daarmee niet dadelijk om u heen gebracht?

Diep ongelukkig, rampzalig volk, dat door een leger van beestachtig ruwe handlangers des gerechts, bewaakt moet worden met revolvers; gedraagt een beklagenswaardig beschonkene zich maar even niet zoals 't behoort, dan knallen kort, droog, stroef de schoten en als afgemaakte, schurftige honden worden de ziellooze menschelijke overblijfsels over de verschrikkelijke bestrating weggesleept.

Waarlijk als een protest staat voor in het boek de groote plaat van dien weerzinwekkend-barbaarschen „koetsier in opgevolde livrei", afstootend, grof-potsierlijk en meedoogenloos als een beul. Arm Rusland zet Jan Feith boven een hoofdstuk, en begrijpelijk. Wie een land doortrekkend zooveel gruwelijke droefgeestigheid ontwaart, als deze auteur, die er zóo sterk die akeligheid van middeleeuwsche onderdrukking voelt, mag er ook zoo over spreken, mag zelfs zijn 14-daagsche treinreis door Europa en Azië zijn „Siberische ballingschap" noemen.

Na Rusland, blij Japan. Ik voelde mij als van een hel in een hemel overgebracht, in een zorgeloos land van eeuwige gelukzaligheid. Ik sprak u reeds over dien nacht logeeren bij een Japanschen boer; hier is een voortreffelijk en fijn brokje uit dat hoofdstuk:

„Dan blies ik het walmend oliepitje, dat in de lantaren brandde, uit. In de andere kamer achter de schuifdeuren was het stil; door den achterwand waar de keuken lag, klonk niet meer het geklik van eetgerei; buiten de papieren wanden, waartegen mijn bed gespreid was, bleef ook de natuur geluidloos. Een enkele muskiet gonsde zoemend boven het gaas; toen knirpte ergens het scherp getril van een krekkel; een vogel begon heel in de verte te fluiten."

Zeker, geachte lezer, zóo schrijft een man met een kunstenaarsgevoel. De Wereld om is een onderhoudend geschreven reisverhaal van de goede soort, waaraan ge na lezing nog dikwijls met plezier terugdenkt.

H. v. B.

WLADIWOSTOK AAN DEN GOUDEN HOORN.

BOER EN BOERIN UIT RUSLAND.

WONDERBLOEMEN EN TOOVERWORTELS.

IN deze mooie dagen, dat de wetenschap zich van haar statigen tabberd ontdoet, haar potjes-latijn onuitgesproken houdt, haar geleerd pedantisme laat varen, nu de wetenschappen haar schatten van kennis en vorsching tot gemeengoed

DE HOEFIJZERBRUG IN EEN DER TEMPELTUINEN VAN TOKIO.

willen maken, zich zelve trachten te populariseeren, en de groote massa ingewijd wordt in een nieuw gebied, de natuur, nu zou men zich toch willen afvragen, wie de eerste was, die, zelf wetenschappelijk man, deze gaven ten algemeenen nutte poogde aan te wenden.

Die man was Salomo!

Van dezen Koning onder de Wijzen worden wonderen verteld omtrent zijn kennis over allerlei zaken, niet slechts van zijn Salomo'sche jurisprudentie, doch over zijn geleerdheid op natuurgebied.

Salomo had zoowel kennis verzameld over de geheimen van de menschelijke ziel, als over die der natuur; hij had verstand van menigerlei vreemde boom, van den ceder van den Libanon tot den ysop, die tegen den muur groeit; hij wist velerlei omtrent de dieren, vogels, wormen, visschen, waarvan hij zeldzame exemplaren kweekte en bestudeerde in zijn parken. En gelokt door den roep van zijn wijsheid, kwamen Koning Hiram van Tyrus en de Koningin van Scheba aan zijn hof, prinses en edelen trokken tot hem op, om zijn wonderbaarlijke verzamelingen op natuurkundig gebied te bewonderen.

Doch de overlevering heeft hem een nog veel zeldzamer stralenkroon op het onsterfelijk hoofd gedrukt. Want Salomo wordt ook geprezen als de zegelbewaarder van alle natuurgeheimen, een die verstand had van de taal van vogels en dieren, en de geheimen kende van toover- en geneeskrachtige sappen uit planten en kruiden — zóó zelfs, dat hij macht had over de geesten van de onderwereld, die hij door de kracht van zijn toovermiddelen aan zijn wil onderwierp.

Sprak Goethe niet:

„Für solche Höllebrut
Ist Salomonis Schlüssel gut.“

Zoo is Salomo, naast zijn testamentarische wijsheidsreputatie, in den loop der tijden tot den klassieken natuur-toovenaar geworden.

Wie tegenwoordig buiten gaat, wenscht zich de natuur-kennis van een Salomo, om, zooals hij deed, te kunnen doordringen het geheime wezen van alle dingen, welke om ons zijn!

In de eerste plaats is 't het Plantenrijk, dat van oudsher in het bijzonder de aandacht op zich gevestigd heeft door de in zijn vruchten en wortels verborgen levenwekkende en -vernietigende sappen en krachten. En niet tevreden met de wetenschap omtrent de reeds bekende en beproefde eigenschappen, zocht men daarachter in vroeger tijden naar buitengewone wonderkrachten, en schepte er een bijzonder welbehagen in, er steeds dieper in geheimpijete-spelen!

Vooraf hechtte men beteekenis aan den stand der sterren en aan den tijd van het jaar bij het zoeken naar wonderdoende planten; gelijk trouwens sommige hedendaagsche kruid- en balsem-verzamelaars nog doen.

Want reeds de geleerde Albertus Magnus en Michael Scotus gewaagden toen-ter-tijd in hun werken van de geheimen der natuur:

„Jedes Ding hat seine himmlische Figur, aus der ihm herkommt die Wundermacht seiner Wirkung und muss jedes Tun geschehen unter seinem Planeten in der besonderen Stunde seines Auf- und Niederganges.“

Uit deze en dergelijke gewichtigheden, die zeer ernstig verkondigd en aanvaard werden, ontstond langzamerhand een mystieke geheimzinnigheid om menig in zijn schoonheid en nuttigheid

zoo eenvoudig natuurvoorwerp, een wonderroep welke tegenwoordig nog zoo dikwijls bij ons ten platte lande wordt aangetroffen.

Daarnaast heeft de naïve volkspoëzie er braaf het hare toe gedaan, om alles wat aan geheimzinnigs over de planten werd verkondigd, nog verder uit te werken, op te smukken en tot een bonten krans sagen en sprookjes te vlechten, die heden — literair gesproken! — den kostelijksten schat vormt van onze verhaalboeken.

De Duitsche* natuur-onderzoeker Kuno Walther heeft hiervan een studie gemaakt; en aan de hand van de aardige opmerkingen, welke hij maakte over dit aureool van heiligheid, tooverkracht en geheimzinnigheid, wil ik hier enkele van zijn mededeelingen na vertellen.

De *Wierboom* (*Sambucus nigra*), in het Duitsch Holunder, holantar, holle boom, dankt dezen naam aan zijn holle, met merg gevulde takken. Het is een boom, die elk buitenman, hetzij hij van nuchteren of van poëtischen aanleg is, kennen moet. Want bestaat er één beschrijving, één dichtregel haast van buiten, waarin de bloeiende vliet zou ontbreken?

Als heilboom stond hij sedert oude tijden in hooge eere; zoo dat men vroeger, maar ook nog wel heden ten dage, zich wel zou wachten een groenen tak af te breken, zonder eerst in ernstig gebed het waarom aangetoond te hebben, want „anders vlood het geluk het huis”. Wanneer 's nachts, als alles slaapt, de goede huisgeest in grauw gewaad, het blauwe licht in de hand, trap-op, trap-af door het huis gaat, rondkijkt of alles netjes en ordelijk is, dan bekijkt hij ook den buitenkant van het huis, of er wel een vlierboom geplant staat, en of die wel gaaf is.

En van hoeveel nut is de vlier niet! Het is een ware huisapotheek, die naast de deur groeit: tafels, met vlierbladeren gewreven, worden niet wormstekig, metaalwaren, daarmee gesmeerd, roesten niet. Als braak- en als lakseermiddel, daarmee gesmeerd, roesten tegen tandpijn is er niets, dat zoo afdoend helpt. Altijd, mits men een schilfer van den bast afsnijdt onder het uitspreken van dezen wensch: „Vlier, leen mij een stukje, dat ik je weerom breng”, na het tandvleesch tot bloedens er mee gewreven te hebben, en vervolgens het stukje hout op dezelfde plaats weer teruggebracht te hebben! Op gelijke wijze toegepast helpt het tegen jicht, koorts en roos, evenwel daarbij dezen wensch uitend: „Takjen, ik buig je! Koorts, laat mij nu; ik heb je één dag, hebt gij het een heel jaar.”

Trouwens, wie heeft niet, zelfs zonder deze spreuk, wel eens baat gevonden bij het ouwerwetsche kopje vlierthee?

Onder den geurenden vlierboom ^{*} ^{*} ^{*} vertoevende, heeft men echter niet minder te gedenken „De blauwe wonderbloem”, met welker hulp slechts verborgen schatten gevonden kunnen worden. Want der aarde. En wel elk jaar komen ze iets hooger naar het aardoppervlak. Terwijl ook in zekere nachten een wondere schijn hun aanwezigheid aangeeft, wen dan de schatten te bloeien beginnen. Doch om ze uit de aarde te kunnen nemen is de blauwe wonderbloem noodig. Eenmaal in de zeven jaren bloeit ze op eenzame plekken. Slechts reine kinderoogen kunnen haar ontdekken, slechts onbesmette kinderhandjes mogen haar aanraken en plukken. En niet zoodra is de bloem ter hand genomen, of daar verschijnt het grauwe aardmannetje, dat u voorgaat door de aardpoort omlaag, naar de plaats, waar de verborgen schat rust, waar alles fonkert en straalt van goud en edelgesteenten. Van alles mag de gelukkige sterveling meenemen, slechts één schat heeft hij achter te laten, zijn schoonste, de blauwe wonderbloem. Doet hij zulks niet, dan vindt hij op de aarde terugkeerend, de bloem verschrompeld, en in zijn zakken, in plaats van goud en edelgesteenten, dor zand en kiezelsteenen.

Om echter oude kasteelen met onderaardsche kelders, schatkamers en kerkers te openen, had men volgens oud volksgeloof, weer een andere wonderplant noodig: het *springkruid* of de *wolfsmelk*. Om die te vinden moest men de donkere wouden in, daar waar de zwarte specht zijn nest in een ouden eik gebouwd had. Wanneer de vogel uitgevlogen was, om voedsel voor zijn jongen te halen, had men deze gelegenheid te benutten en het nestgat met een houten wig te sluiten; zoodra de vogel bij zijn terugkeer

SPRINGKRUID (EUPHORBIA LATHYRIS).

dit bemerkte, vloog hij heen en streek neer ter plaatse waar een wonderbaarlijke plant groeide, die anders nooit door een mensch gevonden zou zijn. Deze plant heeft men te rangschikken in de klasse „Euphorbia lathyris”. Met zijn snavel rukte de specht haar uit en zoodra ze voor de wig gehouden werd, vloog deze met een sterken slag uit het gat. Men had dan snel uit zijn schuilplaats te voorschijn te springen, een luide keel op te zetten, zoodat de vogel van schrik het wonderkruid liet vallen. En de gelukkige, die de plant oprapte, had overal vrijen toegang; alle ijzeren deuren en kerkersloten liet hij springer; den gevangenen vallen bij haar aanraking de ketenen van de handen, en uit de zich van zelf openende schatkisten kan de gelukkige de geheimste stukken te voorschijn brengen, welker bezit hem alle schatten en eerbewijzen deelachtig doet worden.

J. F.

BLADHARKEN.

IN October begint een tuin, groot of klein, gewoonlijk een minder aangenaam aanzien te krijgen. De zomerbloemplanten sterven af, de vakken met *Begonia's* en *Dahlia's* hebben van regen en wind te lijden en wil het ongeluk, dat een vroege nachtvorst intreedt, dan zijn zij geheel verloren. Het meest verliest een tuin echter in voorkomen door het afvallend blad. De eene boom laat wat vroeger, de ander wat later zijn bladeren vallen, het dorre blad geeft echter aan den tuin een slordig en onoogelijk aanzien en gewoonlijk is men dan ook blijde, dat tuinman of tuinbaas komt om het op te harken.

Met dat bladharken nu kunnen wij volkomen vrede hebben, wanneer het met overleg geschiedt, wanneer namelijk het blad van de paden en gazons wordt verwijderd, om het tusschen de heestervakken weder uit te strooien. Dit laatste wordt maar al te vaak vergeten, een der voornaamste redenen hiervoor is wel, dat het blad, op een hoop gezet, zulke uitstekende aarde voor potcultuur oplevert, dat iedere tuinman gaarne een flinken bladhoop rijk is. Door echter jaar in en jaar uit al het blad tusschen de heesters weg te harken, vergeet men, dat de grond, waarin die staan, gaandeweg verarmt. De boomen en heesters onttrekken toch ieder jaar een zekere hoeveelheid voedsel aan den grond. Laat men het afgefallen blad liggen, dan zal dit gedurende den winter verteeren en een groot gedeelte der onttrokken voedingsstoffen zal weder langs natuurlijke weg aan den grond worden toegevoerd. Wordt het blad echter geregeld weggeharkt, dan worden elk jaar deze voedingsstoffen aan den bodem onttrokken en het gevolg kan dan ook niet anders zijn of de grond wordt gaandeweg armer, wat op den duur op den groei der houtgewassen een ongunstigen invloed moet uitoefenen.

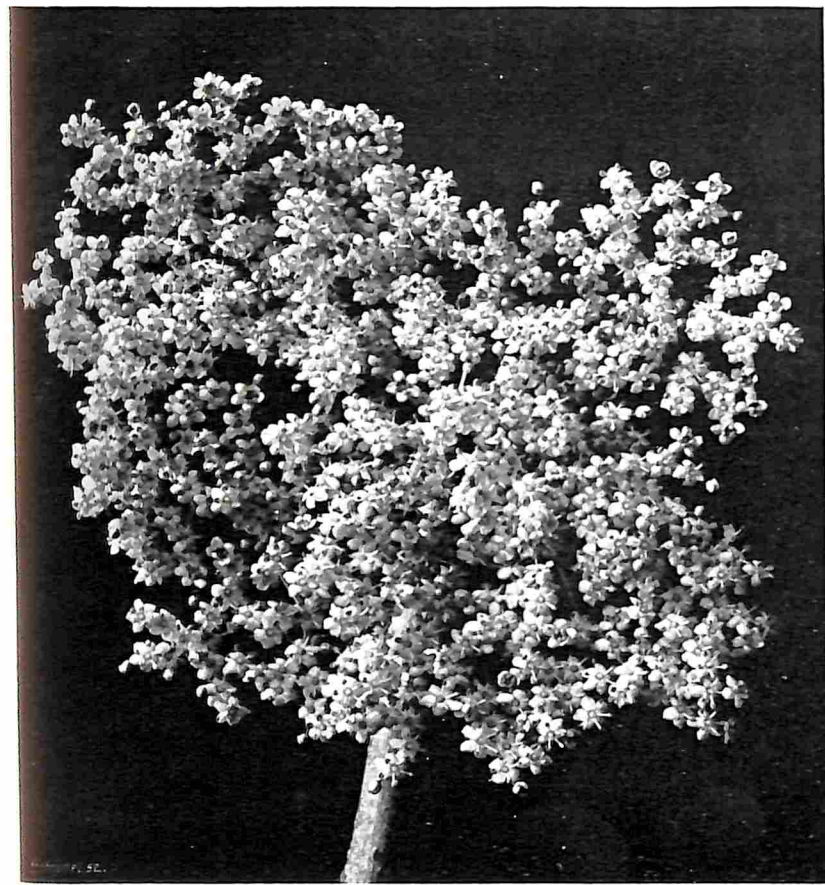

Foto Dr. A. J. M. Garjean, e. VLIERBLOESEM.

Deze afbeelding komt reeds voor in Nr. 10 van dit weekblad bij het artikel Bloeiende Boomen in Juni. Wij meenden echter dat dit geen reden mocht zijn om ze terug te houden, waar het dit aardige sprookje, dat over de Vlierbloem handelt, zoo passend kan illustreeren.

Enkele lezers zullen wellicht opmerken, dat het slordig staat het afgefallen blad tusschen de heesters en boomen te laten liggen, zorgt men er echter voor paden en grasvlakten behoorlijk schoon te houden, dan zal de tuin er werkelijk niet onoogelijk door uit gaan zien.

Het bladharken in den herfst is een sleur, waar eindelijk wel eens mede gebroken mag worden. E. Th. W.

EEN SUBTROPISCHE PLANTENGROEP.

IN iedere grootere buitenplaats vindt men wel een plek, waar de eigenaar geen raad mede weet, en die haar gewoonlijk niet tot sieraad verstrekt. Het is gewoonlijk een vochtigen hoek onder hooge boomen, waar niets hoegenaamd groeien wil. Met alles is het beproefd. Met éénjarige zomerplanten, met *Pelargonium's*, *Fuchsia's* en *Begonia's*, eindelijk met bloemheesters en ten slotte met ruwere dekheesters, doch niets wilde er tieren, de hoek is te vochtig en te kil. Steeds blijft hij een steen des aanstoots voor den eigenaar en ook de tuinbaas staat machteloos tegenover hem.

Zulk een hoek leent zich gewoonlijk zeer goed om er des zomers een z.g.n. subtropische groep te vormen, en onze afbeelding toont duidelijk, dat daar werkelijk een mooi geheel mede te verkrijgen is.

Nu moeten wij er dadelijk eerlijkheidshalve bijvoegen, dat de daartoe benodigde planten lang niet overal worden aangetroffen, en dat gewoonlijk slechts de eigenaars van grootere buitenplaatsen zich die kunnen aanschaffen. Wij hopen echter, dat ook die zich onder de lezers van „Buiten” zullen bevinden en door kennismaking van dit stukje een nieuwe aantrekkelijkheid aan hun plaats kunnen geven.

Voor het vormen van dergelijke subtropische plantengroepen komen in de eerste plaats de z.g.n. Boomachtige Varens, gewoonlijk eenvoudig Boomvarens genoemd, in aanmerking. Deze Varens, vertegenwoordigsters van een voorwereldlijke plantengroei, worden hoofdzakelijk in Australië, Tropisch Amerika en onze Oost-Indische Koloniën gevonden. Op vreemd gevormde, vaak met een dikke laag luchtwortels omgeven stammen, of beter gezegd tronken, verheffen zich de kronen, die uit een aantal lange, slanke, gewoonlijk elegant gebogen loofbladeren bestaan. Soms vindt men meer dan een twintigtal bladeren op één kroon, vaak nog meer. De kleur der bladeren is meestal zacht groen en vooral, wanneer zij zich pas ontwikkelen, maken zij een prachtig effect. Deze boomachtige Varens nu houden veel van een vochtige, beschaduwde, zelfs eenigszins kille standplaats en men kan gerust zeggen dat zij daar, waar gewoonlijk weinig of niets groeien wil, des zomers het best tieren.

Voor het vormen van subtropische groepen in een tuin komen hoofdzakelijk de Australische soorten in aanmerking. Onze zomers zijn gewoonlijk te koud, het weer is te afwisselend om daar ook de Oost-Indische voor te gebruiken, hoewel enkele, die daar hooger in de bergen voorkomen, er toch ook met succes toe aangewend kunnen worden. Het zijn voornamelijk vertegenwoordigsters van de geslachten *Alsophila*, *Balantium* en *Cyathea*, die er voor in aanmerking komen, alsmede de fraaie *Todea barbara* en *Blechnum brasiliense*, welke laatste, zooals de naam aanduidt, weder van Zuid-Amerikaanschen oorsprong is.

Het is nog lang niet algemeen bekend, dat deze planten des zomers zeer goed buiten kunnen staan, gewoonlijk houdt men ze in de kassen, waar zij zeker zeer goed voldoen, doch juist om zoo'n minder fraaie hoek van een tuin te versieren, zijn zij zoo bij uitstek geschikt.

Daar al deze Varens vrij teere planten zijn, moet men toezien, dat de plek, waar men ze zet beschut is, d.w.z. niet blootgesteld aan den wind, want daar kunnen zij niet tegen; de lange, vrij zware bladeren knakken dan en de planten zijn haar fraai voorkomen kwijt. Te vroeg moet men ze ook niet buiten zetten en hoewel de gepasseerde zomer ons geleerd heeft, dat wij zelfs in Juli nog niet vrij zijn van nachtvorsten, mag toch wel als regel aangenomen worden, dat deze na half Mei niet meer te duchten zijn; dit is dus de tijd, waarop men de boomachtige Varens buiten kan brengen. Dadelijk als zij uit de kas komen, moet men ze in de schaduw zetten, zon toch verdragen deze planten niet en staan zij er door een of ander verzuim slechts een half uurtje in, dan loopt men gevaar, dat de bladeren reeds bruin geworden, zoo niet geheel verbrand zijn. Ook is het geraden te dadelijk na het buitenzetten goed nat te spuiten, en daarbij vooral de met luchtwortels bedekte stammen

niet te vergeten, daar deze anders zouden verdrogen en de planten daardoor achteruit gaan.

Dikwijls komt het voor, dat deze Varens in verhouding tot haar afmeting slechts weinig wortels hebben, waar omhet dan raadzaam is ze onderling met ijzerdraden te bevestigen, om te voorkomen, dat zij uit de potten of kuipen vallen. De stammen moeten dan ter plaatse, waar het draad bevestigd wordt, met een stuk linnen omwoeld worden, om zodoende het beschadigen te voorkomen.

Gedurende den zomer moet men goed op de Varens letten. Is het weer donker en regenachtig, dan behoeven zij weinig zorg, doch vooral bij helder zonnig weer mag het bespuiten der loofbladeren en tronken niet verzuimd worden, ook vereischen zij dan een rijkelijke begieting.

Begint het najaar te worden en verarmt het weer, dan moeten de boomachtige Varens weder de eerste zijn, die in de kassen worden gebracht en als regel moet men aannemen, dat zij voor October haar winterkwartieren moeten betrekken hebben.

Evenals dit met Palmen, die men voor het eerst buitenzetten uit gaan en wellicht enkele bladeren veel spoediger verliezen dan anders het geval zou zijn. Heeft men ze echter een paar zomers buiten gehad, dan zal men bemerken, dat ze haar goed doet. Zij zullen een veel krachtiger en gezonder voorkomen verkregen hebben, terwijl een dikwijls onoogelijke plek van den tuin er des zomers door verfraaid wordt.

Naast de Boomachtige Varens komen voor het samenstellen van een subtropische groep ook de *Araucaria's* in aanmerking. Dit geslacht, waarvan de *Araucaria excelsa* tegenwoordig onder de naam „Sierden” bijna in ieder huis wordt aangetroffen, kan des zomers ook zéér goed buiten staan, mits men maar zorgt, dat zij niet te licht, nog minder in de zon staat, daar zij dan bijna goudgeel wordt. Zij zal er wel niet van dood gaan, maar haar mooi frisch voorkomen raakt zij kwijt. In een subtropische groep maken echter enkele *Araucaria's*, vooral wanneer zij wat grooter en dus voor een kamer te hoog zijn geworden, een mooi effect.

Ook kunnen er met succes enkele *Dracaena's* in gebruikt worden en wel voornamelijk *Dracaena (Cordylina) indivisa* en *australis*. Recht op haar plaats zijn deze er echter niet. Zij hebben liever een iets lichtere en drogere standplaats, doch zij zullen in zoo'n groep niet dood gaan en geven er met haar lange, smalle bladeren een aangename afwisseling aan. Worden de *Dracaena's* doch het verliezen harer bladeren eindelijk te kaal, wat nood, zij laten zich zoo gemakkelijk verjongen, dat men niet al te bezorgd voor haar behoeft te zijn.

Ten einde er wat afwisseling aan te geven, kan men in zulk een groep ook enkele bontbladige planten zetten. Zoo vindt men wij in die, welke hierbij afgebeeld is, hier en daar verspreid enkele *Onopordon bracteatum*, die met haar zilverwitte bladeren zeker een mooi effect maken. Ook een paar *Lavatera arborea variegata* staan er tusschen; deze heeft groote, goudbonte bladeren, gelijkende op die van een Eschdoorn en zij zal er zeker een aangename afwisseling aan geven. Deze laatste zullen in zulk een groep niet als zoodanig tot haar recht komen, daarvoor is de plaats te vochtig en te donker, maar op een andere en betere plek van den tuin kan men ze nog eens planten, waar men dan van haar genieten kan. Het zijn beiden tweejarige zaadplanten en dus weinig kostbaar.

Natuurlijk komt bij het rangschikken van een subtropische groep veel aan op den goeden smaak van hem, die daarmee belast is. Hiervoor laten zich moeilijk voorschriften geven. Vooral moet vermeden worden een stijf geheel samen te stellen. De verschillende planten mogen niet in rij en gelid staan, nee los neer gezet moeten zij worden, nu eens een hogere, dan weder een lagere, zoodat men als het ware een stukje natuurschepping, waardoor men de plek, waar eertijds niets wilde groeien, met voldoening aan zijne gasten kan toonen.

E. Th. W.

SUBTROPISCHE PLANTENGROEP IN HET KONINKLIJK PARK TE SOESTDIJK.